

ljevanje Hrvatov in drugih prebivalcev Istre med obema vojnama, prof. dr. Mira Kolar-Dimitrijević pa o tržaški Jadranski banki in njenem vplivu na razvoj hrvaškega gospodarstva od leta 1905 do leta 1941.

Naslednje teme zadevajo položaj in delovanje duhovščine pod italijansko upravo. Mons. Ivan Grah je opredelil vlogo istrske duhovščine v nacionalnem boju med leti 1918-1943, prof. dr. Jože Pirjevec pa odnos italijanske države do duhovščine v Istri od leta 1920 do leta 1922. Dr. Jure Krišto na podlagi cerkvenih virov opredeli različne pritiske italijanskih oblasti na Hrvate med leti 1941-1943.

V poglavju o Hrvaških odgovorih na italijansko politiko od leta 1941 do leta 1943 najprej dr. Zdravko Dizdar oriše italijansko politiko do hrvaških pokrajin in njene posledice v drugi svetovni vojni, nato pa dr. Mario Mikolić predstavi razsežnosti oboroženega upora italijanski oblasti v Istri v septembru leta 1943.

O kulturni dejavnosti istrskih emigrantov govorijo štirje avtorji. Akademik Josip Bartulić obdela njihovo književnost, dr. Bosiljka Janjatović pa predstavi istrsko izseljensko problematiko v luči zagrebškega časopisa Istra. O tem glasilo piše tudi dr. Ante Laušič. Prispevek akademika Nedjeljka Fabria je poln beležk za nenapisano poglavje njegovega romana "Vježbanje života". V njih najbolj pogosto omenja D'Annunzia, Mussolinija, Lenina in Krležo.

Pričevanja, kot predzadnje poglavje, vsebujejo nekaj osebnih izpovedi iz obravnavanega obdobja. Dušan Trumpić priča o izgonu svoje družine iz Pulja, Enrico Depiera in Hrvoje Defar o izseljevanju iz Tinjana, Ljubo Drndić o Istri v času sprejemanja Pazinskih sklepov, prof. dr. Milivoj Sironić o svoji vrnitvi v Istro po 18 letih izgnanstva in prof. dr. Uroš Peruško o svojem očetu Toniju Perušku.

V zadnjem poglavju so zbrane misli iz diskusije udeležencev razprave na zagrebškem simpoziju: Nikole Crnkovića, Dušana Trumpića, prof. dr. Pavla Ravliča, akademika Nedjeljka Fabria, dr. Mihaela Sobolevskega, akademika Josipa Pečarića, dr. Maria Mikolića, Berta Črnje, dr. Željka Bartulovića, prof. dr. Mateja Križmana, akademika Petra Strčića, prof. dr. Ivana Pederina in prof. dr. Miroslava Bertoše.

Zaradi lažje orientacije v obravnavanem prostoru so na notranji strani platnic natisnjeni zemljevidi Julijske krajine. Vsak prispevek ima tudi povzetka v angleškem in italijanskem jeziku.

Po knjigi *Storia di un esodo – Istria 1945-1956* (1980), ki je nekakšna bela knjiga eksodusa italijanskega prebivalstva iz Istre, ko so le-tej zavladali Slovani, smo sedaj dobili na knjižne police še belo knjigo eksodusa hrvaškega prebivalstva iz Istre v času, ko so ji vladali Italijani. Veliki deli sta torej končani, za celotno in objektivno razumevanje zgodovine istrskih migracij v 20. stoletju pa bo vseeno potrebno preučiti še dve temi. Prva je eksodus istrskih Slovencev in Hrvatov po drugi

svetovni vojni in druga eksodus italijanskega prebivalstva iz Istre med obema vojnama. To delo ni še opravljeno in čaka zavzetih rok, da se ga lotijo.

Ivica Pletikosić

RIJEKA, god. 5, sv. 1/2. Rijeka, Povijesno društvo Rijeka, 2000, 221 str.

Decembra leta 2000 je reško Zgodovinsko društvo Reke (Povijesno društvo Rijeka) izdalo še en zvezek svoje periodične publikacije "Rijeka", ki izhaja že peto leto. Glavni urednik dela je akademik Petar Strčić, izšlo pa je v 700 izvodih. Publikacija je razpoznavna po platnicah, na katerih je slika, ki prikazuje prihod Karla VI. na Reko leta 1728.

Njen prvi del je posvečen strokovnemu posvetu zgodovinarjev na temo "Zločin v drugi svetovni vojni", ki ga je reško zgodovinsko društvo organiziralo na Reki 9. 11. 1999. Zvezek, ki prinaša referate simpozija, se začne s pozdravnima nagovoroma Petra Strčića iz arhiva Hrvaške akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu in Slavka Linića, ki je v času posvetovanja bil reški župan, zdaj pa je podpredsednik vlade Republike Hrvaške.

Tema prvega članka v publikaciji je sojenje v Nürnbergu v letih 1945 in 1946. Njegov avtor je prof. dr. Vladimir Duro Degan z Jadranskega zavoda HAZU v Zagrebu. Za njim dr. Mihael Sobolevski z Reke opisuje delovanje četnikov na Hrvaškem v drugi svetovni vojni. Akademik Petar Strčić se v svojem tekstu poglobi v vojne zločine, storjene v Jasenovcu od poletja 1941 do konca aprila 1945. Ivan Kovačić, reški profesor, zaključuje tematski sklop z referatom o številu umrlih internirancev v koncentracijskem taborišču Kampor na otoku Rabu v letih 1942-1943.

V drugem delu publikacije, med razpravami in članki, je najprej pregledni članek mag. Vesne Munić z reške glasbene šole Ivana Matetića Ronjgova, v katerem opisuje Reko v rimskem obdobju. Dr. Lovorka Čoralić s Hrvaškega zgodovinskega inštituta predstavlja vsebine oporok emigrantov z otoka Krka, shranjenih v beneškem državnem arhivu. Osredotočila se je na oroke iz 15., 16. in 17. stoletja. Vsebinska oporok je predstavljena v italijanskem originalu in hrvaškem prevodu. Prof. Ivan Barbarić iz Sesvet pri Zagrebu opisuje svoje videnje življenjske poti in dela velikega hrvaškega umetnika Juraja Julija Klovicha Croate, ki je živel od 1498 do 1578. Strokovni članek prof. Igorja Žica s Pomorskega in zgodovinskega muzeja Hrvaškega primorja ne Reki obravnava družino Nugentovih kot pomembno aristokratsko rodbino hrvaškega devetnajstega stoletja. Dr. Bosiljka Janjatović s Hrvaškega zgodovinskega inštituta v Zagrebu predstavlja politično vroče reško poletje

1848. Osnovna tema razprave sta dve pismi Josipa Bunjevca, ki ju je ta v avgustu 1848 poslal banu Jelačiću. Vsi navedeni članki imajo na koncu povzetke v italijanskem in angleškem jeziku.

V zadnjem sklopu z zapisi, ocenami in poročili ima največ prispevkov Petar Strčić. Orisuje pristop Franje Šanjeka k preučevanju latinske paleografije hrvaškega srednjega veka, predstavlja knjigo Ivana Barbariča o knezu miniaturni Juraju Juliju Kloviću Croati in knjigo Antona Bozanića o izseljencih iz Istre in s Kvarnerskih otokov. Objavljeni so tudi deli njegovih uvodnih besed, izrečenih na svečanosti ob proslavi tridesete obletnice Zgodovinskega društva otoka Krka na otoku Košljunu 25. 9. 1999. Darinko Munič predstavlja knjigo Nikole Stražičića o reških izviri in tekočih vodah, peti zvezek edicije Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763-1787, letopis občine Viškovo (1998-1999) in zbirko podlistkov Ivana Grohovca Reškega (Riječanina). Vesna Munič poroča o monografiji Alke Starac-Gruborović o rimskem vladanju v Istri in Liburniji in o razstavi eksponatov s starohrvaškega pokopališča Gorica v Vindonu, ki jo je na Reki od februarja do aprila 1998 organiziral reški Zgodovinski muzej Hrvaškega primorja. Edita Petrović obravnava sociološko-demografsko študijo reške mestne uprave o prihodnosti mesta, Tea Perinčić pa štiri zvezke zbornika Društva za povijesnicu Klana.

Povedano kratko in jedrnato, Zgodovinsko društvo "Rijeka" nas še naprej ugodno preseneča.

Ivica Pletikosić

BUZETSKI ZBORNİK 29. Buzet, Katedra Čakavskog sabora Buzet, Pučko otvoreno učilište "Augustin Vivoda" Buzet, "Josip Turčinović" d.o.o. Pazin, 2003, 389 str.

Kao godišnjak za 2003. godinu objavljena je 29 knjiga Buzetskog zbornika. Predgovor knjizi napisao je mr. sc. Jakov Jelinčić, a gradonačelnik Josip Flego pod naslov Subotina 2002. g., navodi pregled važnijih događaja za Grad u toj godini. Sadržaj knjige raspoređen je u devet poglavlja.

Prvo poglavlje, Buzeština Istre počinje prilogom "Prvo spominjanje Buzeta" kojeg piše dr. sc. Robert Matijašić.

Naselje na mjestu današnjeg Buzeta zacijelo ima prapovijesni karakter. Međutim, u povijesnim se izvorima spominje tek u rimsko vrijeme i to u obliku Piquentum, a histarska zajednica u kojima se ovi podaci za Buzet javljaju jesu rimskodobni natpis pronađen na Goričici podno starog Buzeta iz I.-II. stoljeća (Piquentini), i "Geografija" Klaudija Ptolemeja iz II. stoljeća (Pikventa). Nijedan od ta dva vrela ne daju nam sigurnu godinu za koju bismo mogli reći, evo, ove se godine

prvi put spominje ime Pikventa. Romanski oblik Piquente prvi se put javlja, baš u ovakvom liku, u listini Rižanske skupštine 804. godine.

Dr. sc. Klara Buršič-Matijašić piše "Uloga vode u prapovijesnom naseljavanju Buzeštine".

Značaj vode u prapovijesnim zajednicama Buzeštine možemo sagledati kroz nekoliko vidova: kroz hidrografiju koja proističe iz geološke podloge; kroz položaj i oblikovanje naselja; kroz vidove sakupljanja vode (lokve, bunari, cisterne); kroz komunikacije i prirodne granice; kroz topografska imena motivirana vodama i na kraju, kao posljednje i kroz degradaciju prapovijesnih nalazišta.

"Fragmenti iz prošlosti Črnoga grada i Beloga grada", rad je napisao doc. dr. sc. Slaven Bertoša.

Znamenite utvrde Črni grad i Beli grad nalaze se jugoistočno od Roča, na dvije uzvisine, međusobno odvojene dubokom i uskom dolinom, po kojoj silazi put iz Lanišća u Ročko Polje. Riječ je o staroj rimskoj cesti, čiji su ostaci i danas vidljivi, a koja se koristila sve do gradnje nove ceste Lupoglav-Lanišće. Črni grad je smješten zapadno, a Beli grad istočno od doline. Autor je naglasio da su podatci o njima tijekom čitave prošlosti vrlo oskudni i nesigurni. O njihovom razvitku i propadanju može se zato u velikoj mjeri zaključivati samo na temelju općenitog poznavanja srednjovjekovnih feudalnih odnosa i političkih prilika u Istri.

Dr. sc. Alojz Jembrih piše Glagoljski "Novi zavjet" Antuna Dalmatina i Stjepana Konzula iz 1562. godine.

U spomenutom prilogu, opisavši pripreme oko tiskanja i prevođenja Novog zavjeta" tiskanog 1562. glagoljicom, autor je ukazao na višeslojnost samog prevođenja. Kod prevođenja NZ (NT) sudjelovali su Antun Dalmatin i Stjepan Konzul i to kod Evandelja, a na prijevodu Poslanica i Otkrivenja Ivanova, uz Konzula i Dalmatina, radili su Juraj Cvečić (iz Pazina) i Juraj Juričić (Novi Vinodol).

Da je slučajno taj prijevod Novoga zavjeta Biblije prihvatila i katolička crkva Hrvata u 16. st., Hrvati bi imali već tada kodificirani književni hrvatski jezik, zaključio je A. Jembrih.

Glagoljski zapis popa Šimuna Grebla iz 1512. godine pripremile su dr. sc. Antonija Zaradija Kiš i dr. sc. Stella Fatović-Ferenčić.

Jedan rad dviju autorica različitih znanstvenih opredjeljenja, filologije i medicine, ističe značaj interdisciplinarnoga pristupa najmanjim tekstološkim segmentima srednjovjekovnih glagoljaša, a to su marginalije. Kratki glagoljski zapis iz 1512. godine, popa Šimuna Grebla iz Roča koji se nalazi u Novakovom misalu iz 1368. godine, otkrivaju ponajprije jezične i kaligrafske specifičnosti srednjovjekovnoga pisara, a potom povijesno i teološko značenje zapisa, a time i obrazovanje samoga pisara. S druge pak strane, zapis je polazište u spekulaciji o tome je li doista u zabilježeno vrijeme Buzeštinom harala kuga, ili je riječ o nekoj drugoj